

Ahol üvegrózsák nyílnak

VÖRÖSEN IZZÓ üveget megformálni nem könnyű mesterség, de az üvegfúvókat több évtizedes gyakorlat segíti. Kezüik alól poharak, hattyúk, rózsák kerülnek ki a manufaktúrában. Parádsasvár sorsa 300 éve összeforrt az üveggel, bár az egykori gyár, melynek elődjét II. Rákóczi fejedelem alapította, már romhalmoz.

– Ha a pohár vagy a dísz tárgy nem sikerül, levélnehezék vagy ajtótamaszték még lehet belőle. Olyan ez nálunk, mint asztalosnál a fogpiszkáló – viccelődik *Bunda István* üvegfúvó mester a parádsasvári kis üveghutában. Ez a patinás szakma biztos kezet és kreativitást, no meg gyorsaságot is kíván. Az olvasztókemence üzemi hőmérséklete 1150 Celsius-fok, és ha nem szakszerűen formálják, hűtik és feszültségmentesítik a felhevített üveget, akkor a becses tárgy pillanatok alatt szétpattan, tönkremegy. Magam is kézbe kapom a fúvópipát. Lassan, leheletfinoman fújok bele, ahogy tanácsolják. Az izzó gömb, amit bankának hívnak, egyre nagyobbra fúvódik a cső végén, ám akár a szappanbuborék, szét is pukkan, és celofánszerű darabkáira esik szét. A rutinos szakiknak szó szerint ég a kezük alatt a munka, a tenyerük olyan, akár egy digitális hőmérő, érzik, mennyire forró az üveg, ami csak 900 fok fölött formázható. Hozzányúlni semmihez sem szabad, mert az komoly égési sérüléseket okozhat, itt még a hűtőkemence is – ahol másnapig pihen a kész pohár vagy dísz tárgy – több száz fokon hevül.

– Nem sokon múlt, hogy nem lettem üvegfúvó! Tizenöt évesen ugyanis, amikor hideg vízbe tettem a forró fúvócsövet az izzó üveggel a végén, kicsapott a gőz, és összeégette az arcomat – idézi fel a bodonyi mester a tanuló éveit. Kisegítő volt egy darabig a Parádi Üvegyárban, aztán amikor meglátta, mennyi pénzt visznek haza ennek az elit szakmának a mesterei, hirtelen felbátorodott. A fénykorban nagyvonalú megrendeléseket kapott a patinás cég: egy külföldi luxushajóra például „egyszer használatos” kristálypoharakat kértek tőlük, amelyeket a rendezvény után a terítővel együtt dobtak a kukába.

– Kincs a kezükben ma is ez a kiveszőben levő szakma – így dicséri az üvegfúvókat *dr. Rénes Marcell*, az üvegmanufaktúra alapítója, aki már csak az édesapja iránti tiszteletből is igyekezett tovább vinni a parádsasvári üvegyártás hagyományait. Az édesapa, *Rénes György* ugyanis itt volt üvegtervező iparművész, de az üvegfúvó szakképzőt is elvégezte, így ha akarták, se tudták megvezetni a fiúk, mert ha kellett, beállt közéjük. Ezt a kis hutát az udvarukban (ahol most izzik a kemence, és épp sötétben világító rózsává vagy kecses hattyúvá formálódik a fém-oxid színezett üveg) még ő építette, hogy majd művészkedjen benne, de a sors úgy hozta, hogy végül a fia valósította meg a tervét.

E vidékre, a birtokára *II. Rákóczi Ferenc* fejedelem telepítette ezt a mesterséget, a régi gyárépületen látható évszám szerint 1708-ban. Kínált itt mindent a Mátra, ami a huták működéséhez szükséges: bányászták a kvarchomokot, az erdőben akadt fa a fűtéshez, és a hegyi patakok révén víz is volt elegendő. Parád és Parádsasvár (utóbbi eredeti neve Újhuta volt) eleve az üvegyártás köré épült.

FÁJ LÁTNI A PUSZTULÁST

„Tanúja voltam annak, ahogy az 1960-as években bővítették a gyárat, most pedig nézhetem, ahogy lerombolják. Négy évtizednél tovább ez volt a munkahelyem nekem és több száz kollégámnak” – mondja *Barta János*, a nyugdíjas üvegcsiszoló, aki az unokáját kézen fogva álldogál az egykori parádsasvári gyárépület kerítésénél. Munkagépek mozognak a 14 éve elárvult, látogatásunk idején részben lebontva csúfoskodó területen, mely az önkormányzat tulajdona. Száll a por. Az idős üvegcsiszoló úgy emlékszik, legalább nyolc évbe telt, mire megtanulta a szakma fogásait, hogy utána gyönyörű dolgok kerülhessenek ki a keze alól. Hogy az egész falu, ő is szomorúan szemléli a pusztulást.

Munkásokat a Felvidékről hoztak ide, számos családnév ma is emlékeztet erre. A gyakorlott mesterek teljesítménybérben, a normát túlszárnyalva készítették a csillogó kristálypoharakat – akadt például, aki csak a szárhúzásra, más a talprakásra szakosodott –, és hozzáértésüket szép fizetéssel honorálta az utolsó időkig nyereséges cég.

Hazánk egyik legrégebbi alapítású manufaktúrája mégsem élhette meg a 300 évet: 2005-ben többszöri újraélesztési kísérlet után bezárták. Mióta „összetörtek” a parádi kristályról szőtt álmok, a hajdan megbecsült üvegfúvók, üvegcsiszolók, üvegfestők csak kisebb vállalkozásokban művelhetik a mesterséget. Másfél évtizede a szakmák képzése is megszűnt hazánkban. Sokként érte a családokat, amikor a felszámolásakor szélnek eresztették a cizellált ólomkristály csodákhoz

KÁLLAI MÁRTON FELVÉTELEI

Egyedi darabok készülnek, nincs két egyforma virág sem

szokott mestereket, akik állhattak be kőműves mellé vagy kereshették máshol a megélhetést.

– Az utolsó három ember közt voltam, akiket elküldtek. Másnap már kezdtem a salgótarjáni gyárban, de két évre rá azt is bezárták. Nem volt más választásom, megtanultam falat rakni, burkolni. Megszoktam, de ehhez azért jobban értek – emlékszik vissza *Gavalecz Mihály* üvegfúvó mester. A kézzel

készült termékeiről híres parádi cégnél olyan jól keresett, hogy azt se bánta, ha az ólomkristály miatt a vére ólomszintje magasabb lett a kelleténél. Többesztendős kényszerűnet után hat éve talált újra szakmába vágó munkát a családias manufaktúrában, ahol nincs két egyforma termék.

Az itt formált üvegpoharokból kortyoltak a nemrégiben bemutatott, hazánkban forgatott *Robin Hood*-film szereplői is: a felkérés úgy szólt, a tárgyak úgy fessenek, mintha a középkorból származnának. A megrendeléseik izgalmat jelentenek, készítenek például régies hatású üveglakokat a marosvásárhelyi vártemplom számára, tudom meg *Kósa Erikától*, az Üvegmanufaktúra Kft. ügyvezetőjétől, aki a bemutatókra érkező csoportokat is kalauzolja. Sokan rácsodálkoznak a szemük előtt formálódó kristálytárgyakra, melyekhez ma már ólomos anyagot használnak. Ha felérik a csövet, akár a kisdíjak is próbát tehetnek az üvegfúvással. Hol máshol fújhatnának ezerfokos lufit?!
Palágyi Edit